

Conclusions. *Formal-syntactic organization of the adverbial clause of manner involves taking into account the nature of the syntactic connection between predicative parts and the means of their expression, as well as the nature of syntactic models of subordinate manner clause that are qualified as the complete subordinate manner clause, incomplete subordinate manner clause, and subordinate manner clause of the complicated type. The prospect of further scientific research is seen in the investigation into the specifics of the semantic-syntactic operation of manner conjunctions.*

Key words: *adverbial clause of manner; formal-syntactic sentence organization; complete subordinate manner clause; incomplete subordinate manner clause; and subordinate manner clause of the complicated type.*

Надійшла до редакції 01.10.17

Прийнято до друку 12.10.17

УДК 811.161.2'367

ТЕРЕХОВСЬКА Любов Миколаївна,
майстер виробничого навчання
Київського вищого професійного училища
будівництва і дизайну
e-mail: luba_83@ukr.net

СПІВВІДНОШЕННЯ РОДОВИХ ГРАМЕМ У СКЛАДІ ПОРІВНЯННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПОСТМОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ)

У статті на матеріалі поетичних творів представників постмодерного напрямку виокремлено порівняння, у яких суб'єктом та об'єктом слугують іменники різних граматичних родів. Проаналізовано порівняльні родові конструкції з різними групами лексики, доведено, що подібність іменників різних родів виникає на основі збігу однієї або кількох сем. Найсуттєвішу ознаку виокремлено через зіставлення з порівнюваним словом, у якому вона виразніша. З'ясовано, що в постмодерній поезії авторський вибір спільної семи може бути несподіваний, оригінальний, причому об'єкт і суб'єкт порівняння не лише доповнюють один одного якісними характеристиками, а й дають емоційну оцінку. Установлено, що образні порівняння іноді увиразнюють неочікувану ознаку, ігноруючи інші, чим змінюють лексичне значення слова. Виокремлено порівняльні конструкції разом із дієслівною основою, схарактеризовано їхню структуру.

Ключові слова: *порівняння; троп; об'єкт порівняння; суб'єкт порівняння; родова грамема; сполучникові порівняльні конструкції; безсполучникові порівняльні конструкції; постмодерна поезія.*

Постановка проблеми. Порівняння – один із засобів пізнання світу, що полягає у виявленні внутрішніх і зовнішніх зв'язків між предметами та явищами. Це багатоаспектне явище, яке постає об'єктом дослідження кількох наук, насамперед логіки, літературознавства та лінгвістики. У межах останньої воно проаналізоване в проекції на граматику, лексикологію, фразеологію, стилістику. На сьогодні потребує ретельного вивчення питання про порівняння в граматичному аспекті, зокрема порівняння іменників різних граматичних родів та способи їх семантичної реалізації в поезії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістиці порівняння різноаспектно досліджували такі мовознавці, як В. В. Виноградов [1], Л. В. Голоух [2], С. Я. Єрмоленко [3], Л. І. Мацько [4], А. К. Мойсієнко [5], В. А. Чабаненко [6] (стилістичний аспект); Ю. А. Маковецька-Гудзь [7] (семантико-граматичний аспект);

Л. В. Прокопчук [8], Н. П. Шаповалова [9] (синтаксичний аспект) та ін. У граматичному вимірі заслуговують на увагу дослідження Ю. А. Маковецької-Гудзь, яка запропонувала методику аналізу граматичного значення – особливостей морфологічної будови (частиномовна належність і тип синтаксичної конструкції, до якої входить порівняння) [7, с. 3]. Найхарактернішою морфологічною моделлю порівняння за частинами мови для суб'єкта та об'єкта є «іменник – іменник» [7, с. 6]. Л. І. Мацько виокремила основні типи граматичного вираження порівняння: порівняльний зворот (непоширений і поширений); форми орудного відмінка; підрядне речення; конструкції з формами ступенів порівняння прислівників і прикметників; речення порівняльної структури, у яких об'єкт порівняння охоплює всю предикативну частину; порівняльно-приєднувальні конструкції, побудовані за принципом образної аналогії [4, с. 360–362]. Вартісною є праця А. К. Мойсієнка, де з'ясовано аперцепційну природу порівняльного звороту в його функційно-динамічному аспекті під час декодування цілісного поетичного тексту [5].

Мета статті полягає у виокремленні та аналізі порівняльних конструкцій, де суб'єктом та об'єктом слугують іменники різних граматичних родів, у визначенні способів їхньої семантичної реалізації в поетичному тексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення іменникових порівнянь на матеріалі віршових текстів має свою специфіку, оскільки взаємодія синтаксису з ритміко-інтонаційною будовою вірша зумовлює поширення відповідних структурних типів порівнянь у поезії. З огляду на це поетична мова майже не послуговується порівняльними конструкціями зі словами на кшталт *нагадує ...*, *схожий на ...*, *подібний до ...*, *скидається на ...* тощо, які характерні для описово-оповідного тексту. Натомість поетична мова насичена структурними типами зі сполучниками *як*, *мов*, *немов*, *немовби*, *наче*, *неначе*, *ніби*, *нібито* та ін., які в поезії слугують експліцитними показниками порівняння.

Для того щоб пізнати механізм творення порівняльних конструкцій з іменниковими компонентами, треба враховувати явища зіставлення, уподібнення, ототожнення. Порівняння є найважливішим художнім тропом, що виконує функцію образного опису, нарощування, додавання ознак, що становлять невід'ємний компонент образного мислення: «В основі порівнянь лежать логічні операції виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою, зіставлення з ним й опис» [10, с. 528]. У художньому плані порівняння іменників різних граматичних родів цікаві тим, що можна спостерігати, як на іменник одного роду нанизано значення іншого. Порівняння слугує виразником мовленнєвої експресивності, посилює образ одного предмета чи явища за рахунок іншого, викликає естетично спрямовані асоціації та почуттєво-оцінні реакції, а «найголовніше – активізує увагу й образне мислення людини» [6, с. 47]. Наше дослідження зосереджене на індивідуально-авторських порівняннях, які ґрунтуються на несподіваних зіставленнях і зближеннях грамом чоловічого, жіночого та середнього родів, а також своєрідних естетичних уподобаннях, характерних для мовної свідомості поетів постмодерного періоду.

Порівняння лежить в основі формування художньо-образної системи тексту. Здатність людського мислення зіставляти, порівнювати явища навколишньої дійсності реалізована в текстах як стилістичний прийом, що передбачає цілеспрямоване, часто ускладнене додатковими семантичними відношеннями, використання порівнянь для створення стилістичного ефекту несподіваності, оригінальності, акцентуалізації на зв'язках, які суперечать раціональному мисленню й так званій логіці речей. Художньо-образні, конкретно-чуттєві порівняння викликають в уяві читача чіткі словесні картини, ускладнюють художній текст, роблять його багатшаровим, примушують працювати уяву.

Серед порівняльних конструкцій, де суб'єктом та об'єктом слугують іменники різних граматичних родів, у постмодерній поезії диференціюємо порівняння з такими групами лексики: люди, тварини (родові і видові назви), побутові реалії (одяг, страви, предмети тощо), явища природи, абстрактні поняття, назви, пов'язані з міфологічним і релігійним світосприйняттям.

Значну групу становлять порівняння із суб'єктом *людина* (сюди ж зараховуємо частини тіла (соматизми) – очі, брови, обличчя тощо). До цієї групи найменувань належать такі лексеми: найменування людей за соціальним статусом та професією (напр.: *Професор козацького роду, професор міцний, як / століття* (О. Забужко); *А в парку, дожовуючи бутерброд, / Дихає землею / На повні груди, жадібно й гордо, / Молодий, як небо, / Пілот* (О. Забужко)); найменування людей за родинними стосунками (напр.: *а ти все біжиши кам'яними рівнинами / легкий мов пір'їна розгублений брате* (Ю. Андрухович); *Ти народив мене навіки, / мій сину, / смерте і надіє!* (Ю. Андрухович); *мати як сонце віддає своє тепло* (В. Неборак)); найменування за гендерною ознакою (напр.: *... і з'являлася жінка, маленька, мов гнотик свічі...* (Ю. Андрухович). У групі, де 'людина' постає об'єктом порівняння, із нею порівнюють абстрактні поняття, напр.: *І з'явиться Нова Земля, Нове Життя / і світ новий, безгрішний, як дитя* (В. Неборак); *Душа дикунська стить, як немовля, / пробудиться – і не збагне нічого* (В. Неборак). У таких контекстах через порівняння відтворено внутрішні і зовнішні процеси – вчинки, душевний стан людини, психологічні відчуття.

У конструкціях, де суб'єктами слугують соматичні назви, іменники порівнюють на основі схожих ознак та властивостей, напр.: *Серце – ніби амеба* (О. Ірванець); *...розм'якле серце, наче віск...* (В. Неборак); *твоя долоня / як і всяка інша / полігон для мандрів* (Ю. Андрухович). Ознака може бути диференційована за кольором чи за відтінком, напр.: *...невільницю каже, маю зі шкірою мов какао* (Ю. Андрухович); *ясновельможна кров темніє мов чифір...* (Ю. Андрухович). У Юрія Андруховича несподіваного естетичного ефекту набувають порівняння іменника чоловічого роду *орган* з іменниками жіночого роду, що позначають побутові речі (напр.: *Орган його тисьма – це розбита друкарська машинка* (Ю. Андрухович); *Орган його дихання – це сигаретна пачка* (Ю. Андрухович)) або абстрактну назву (напр.: *Орган його любові – це зорова пам'ять* (Ю. Андрухович)).

У поезіях представлено групу порівнянь, де об'єктом постає назва тварини, напр.: *Поезія за муром, наче звір* (В. Неборак); *... мов циганську клячу, / слинячи купюри, мачають крам* (Ю. Андрухович). Лексема *птаха* в складі порівняння виконує вторинну функцію зображення психічного стану людини та її відчуттів, напр.: *знайома красуня випускає свій усміх / мов птаху* (В. Неборак). Слушною є думка В. С. Калашника про те, що порівняння, зіставляючи один предмет чи явище з іншим, увиразнюють зображуване, роблять його більш наочним і виявляють ставлення автора до нього. Покладена в основу порівняння подібність може бути підкреслена, а частіше – уявна, розгадана, що й становить основне художнє значення слова в порівняльній конструкції [11, с. 31–32].

Художнім текстам надають стильової насиченості порівняння, суб'єктами яких є назви реалій побуту, номінації звичаїв, понять культури та ін., що виражені іменниками різних граматичних родів, напр.: *Поки нас не було, / поки нас у пустині прошивала сурма побідна, / на стовпах і криницях, / мов сіль на хустині, проступило тавро: / східна* (Ю. Андрухович); *Зелена ковдра, наче дерн* (О. Ірванець); *А човен без весел тікав по ріці, як рука по струні* (О. Забужко); *Заповниш цей вечір о стелі навислій, як дим* (О. Забужко); *...вилітали попарно на світло, немов на поміст...* (Ю. Андрухович); *Кімната – мов акваріум півтіней* (О. Забужко); *Вона – моя непройдена дорога, / На ручці пензля, мов на важелі* (О. Ірванець).

Вагоме місце в складі порівняльних конструкцій посідає лексема *місто* (с. р.), яка, порівнюючись з іменниками жіночого та чоловічого родів, набуває в постмодерній поезії відтінку зменшення, напр.: *Місто, мов зала, йду один...* (Ю. Андрухович); *Та зачинене місто, мов острів прокази, або клітка, в якій схидна* (Ю. Андрухович); *І вешті – все містечко розваг, / ніби табір, знялося* (Ю. Андрухович).

Порівняння абстрактних понять із культурно-історичними реаліями відображають внутрішній стан людини, сприйняття нею того, що відбувається, напр.: *Щось – охолоне в звичку / (Бо й молодість – як скло під каблуком)* (О. Забужко); *У вухах запитання, наче цвях* (О. Ірванець); *Восстанне – по усміху, мов по скоринці, / Голодним собакам ваших надій* (О. Забужко); *Мені приверзеться: старість – то грим* (О. Ірванець). Отже, за допомогою порівняння поети надають абстрактним іменникам значення конкретності, відтінку заниженості. У художній мові виразно виявлений оцінний елемент: «За допомогою відповідного добору слів, своєрідного використання засобів мовної виразності, певного розміщення матеріалу письменник виражає особисте ставлення до зображуваного й непомітно, але наполегливо й послідовно прищеплює читачеві свою оцінку» [12, с. 17].

Порівняння, де суб'єктом постають явища природи, – важлива деталь мовної моделі світу поетів. У художньому творі вони виконують функцію естетичного осмислення та образного моделювання навколишньої дійсності: людей (їхньої зовнішності та внутрішніх рис), явищ природи (живої і неживої), культурно-побутових реалій, абстрактних понять, напр.: *І летить на площу, мов пелюстя сажі, / паперова хмара чорних лотерей...* (Ю. Андрухович); *Вітрун-катериницик сумує на вулиці* (О. Ірванець). Ставлення людини до явищ природи, відображене в мові, на думку О. О. Потебні, становить важливий аспект історії мови: «Для розуміння своєї і зовнішньої природи зовсім не однаково, як уявляється нам ця природа, за посередництвом яких саме порівнянь стали відчутними для розуму окремі її стихії, наскільки істинні для нас саме ці порівняння» [13, с. 121].

До традиційних у художньому стилі постмодерної поезії засобів належать об'єкти порівнянь, виражені лексемами, що постають видовими і родовими назвами рослин. Родові і видові поняття виконують функцію художнього зображення зовнішності людини, її внутрішнього стану, соціального становища тощо. Ця група порівнянь маркована виразною позитивною семантикою, напр.: *...висока й чиста, ніби ліс, / трава, яка прийшла за нами* (Ю. Андрухович); *Ще маєш білого коня і капелюха з перами, / твердиня влади, мов горіх, імперія без меж...* (Ю. Андрухович) (горіх – «плід... з досить міцною шкаралупою» [14, с. 131], твердиня – «укріплений пункт з міцними капітальними спорудами...» [14, с. 628], спільна сема в іменників різних граматичних родів – 'міцний', на основі якої й зроблено авторське порівняння). Парадигма «абстрактні поняття – рослини» слугує в поезіях для створення художніх образів на основі нового значенневого навантаження: *І пам'ять – ніби листя на воді* (О. Ірванець); *І толочила власний регіт, мов траву / Тобі назустріч – чорним ураганом кіс розбитись / На цім напруженім, як тятива, плечі* (О. Забужко). Аналогію простежуємо і в парадигмі «абстрактні поняття – явища природи», напр.: *... коли кохання, рятівне і згубне, / вривалося, ніби вітер, напролом...* (Ю. Андрухович).

До складу художньо-естетичної парадигми постмодерної поезії входять іменні порівняння з астральним компонентом, що зіставлений із побутовими речами для створення своєрідного стилістичного колориту, напр.: *Під небом, чорним, ніби графіт, коняю в піску* (Ю. Андрухович) (астральну назву порівнюють із мінералом за ознакою кольору); *світися як вістря зоря нерозтлінна й ребриста* (Ю. Андрухович) (вістря – «тонкий, загострений або звужений кінець якогось предмета» [14, с. 685], а зоря в словнику має додаткове значення «геометричної фігури з гострокінцевими п'ятьма

виступами по колу» [14, с. 577], отже, в іменників різних родів спільна сема 'гострий', на основі якої автор і зробив несподіване порівняння).

Досліджувані порівняння охоплюють об'єкти, що називають часові поняття. За допомогою вдало дібраних художніх засобів часові відрізки набувають або ж позитивного забарвлення (напр.: *кожен день – це свято болісних зусиль* (В. Неборак); *І ранок – мов настель* (Ю. Андрухович); *Може, у тім і спасіння – пізнати цю пору, / ніби останнє цвітіння* (Ю. Андрухович); *А зараз ніч, як великий мури...* (Ю. Андрухович); *А ніч була липка, як мед, і темна, повита в миготіння зір і свіч, і в ній лунала музика тасмна...* (В. Неборак)), або ж негативного (напр.: *Такі умови гри – як пекучу настойку, / Пити нахильці день, до краплини відомий* (О. Забужко); *В вікні вростає ніч, пекуча, як безсилля, / У тло снігів, в крихке світіння северських ваз* (О. Забужко); *І дивиться довго в країну півоній, / Де рік – це хвиля, ота, що минає* (В. Неборак)).

Щодо структурної організації порівняльних конструкцій, до складу яких уходять іменники різних граматичних родів, то в поетичній мові доцільно виокремлювати сполучникові порівняння разом із дієслівною основою, які реалізовані в таких позиційних варіантах:

- 1) конструкція «власне порівняння + дієслово-присудок + іменник-підмет», напр.: *З пролomu, мов лава, лилося світло реклам, ресторанив, екранів...* (В. Неборак);
- 2) конструкція «дієслово-присудок + іменник-підмет + власне порівняння», напр.: *І снується павутина, мов первинний і невинний / біль невпійманого слова, що пониже до кісток* (Ю. Андрухович); *Світивсь туман, мов непрозоре скло* (О. Ірванець);
- 3) конструкція «іменник-підмет + власне порівняння + дієслово-присудок», напр.: *І врешті – все містечко розваг, ніби табір, знялося* (Ю. Андрухович).
- 4) конструкція «іменник-підмет + дієслово-присудок + власне порівняння», напр.: *Ми йдемо крізь темін, як снігами, / світло ночі сходить, ніби проща...* (Ю. Андрухович); *Кожен звук / у ньому множивсь, як лавина* (О. Забужко); *Вся сила висохла моя, мов черепок в пустелі* (В. Неборак).

Вагоме місце в постмодерній поезії посідають розгорнуті порівняння, коли порівняльна конструкція містить декілька суб'єктів та декілька об'єктів порівняння чи один суб'єкт і кілька об'єктів, напр.: *Поезіє, відраднице й журбо, ти – голос мій, ти кетяг мій і стяг...* (В. Неборак); *Осіннє древо – жовтий скарб, дзвінких листочків калита* (В. Неборак); *І довга мить як довга ніч, як довгий віриш* (В. Неборак). Такі конструкції надають більше значеннєвих відтінків порівнювальним словам: «Граматичне розширення, більш інформативно-смісловне наповнення об'єктної частини порівняння, незалежно від наявності одноступеневого чи багатоступеневого корелята-суб'єкта, збагачує останній важливою додатковою змістовністю, певними характеристичними смислами, конотацією» [15, с. 110].

У процесі порівняння іменників різних родів грамема одного роду значеннєво доповнює грамему іншого й навпаки, наприклад, у вірші про ялинку: *Чи ти з безмовністю риби / під пили й сокири злягла? / І вже по стовбуру, ніби по щоглі, струмує смола...* (В. Неборак). Тлумачний словник подає такі значення виділених лексем: *стовбур* – «1. Основна наземна частина дерева або куща, від якої ростуть гілки; 2. Назва різних тканинних утворень, які мають вигляд трубки, стрижня; 3. Вертикальна або похила частина шахти, що має вихід на поверхню» [14, с. 719]; *щогла* – «1. Високий стовп, вертикальна або похила конструкція на судні, призначена для встановлення вітрил, підняття прапора, влаштування спостережних пунктів і т. ін.; 2. Висотна споруда (стовп, тичка, металева або залізобетонна конструкція і т. ін.), що має різне технічне призначення (для підвішування ліній електропередач або

сигналізації, установлення радіоантен тощо); 3. розм. Жердина, тичка» [14, с. 601]. Спільна сема, яка поєднує дві лексеми різного граматичного роду, – це ‘вертикальність’, у порівняльній конструкції другий компонент доповнює перший семою ‘неживий предмет’.

Лексеми в складі порівнянь можуть набувати додаткових значень і за допомогою епітетів, наприклад, у реченні, де порівнюються грамеми жіночого та середнього родів: *...розглядаємо небо зі сферичної бапти / випнутої мов око циклопове...* (Ю. Андрухович). *Бапта* за словником – це «1. Висока і вузька споруда багатогранної або круглої форми, що будується окремо або становить частину будівлі; вежа; 2. військ. Верхня обертова частина корпусу танка або броньованого автомобіля; вишка на судні, у якій містяться гармати й кулемети» [14, с. 115]; *око* – це «1. Орган зору в людини, усіх хребетних та деяких безхребетних тварин; 2. розм. Здатність бачити; зір.; 3. перен., розм. Піклування, догляд» [14, с. 665]. Спільна сема для обох лексем ‘круглий’, проте епітет *циклопове око*, де циклоп – «велетень з одним оком на лобі» [14, с. 213] – доповнює означення *випнута* семою ‘велетенський’, яка, відповідно, перенесена й на лексему *бапта*. Так само і в наступному прикладі: *Та доки вона, / доти ви ще шукаєте слова – / Як хвиля, високого слова – на весь її зріст...* (О. Забужко) – грамема жіночого роду *хвиля*, яка означає: «1. Водяний вал, що утворюється від коливання водної поверхні; 2. чого, перен. Нестримне піднесення, посиленний рух, вияв чогонебудь» [14, с. 40], доповнює грамему середнього роду *слово* семою ‘піднесеність’, що вдало актуалізує означення *високий, на весь зріст*, завдяки чому створено відтінок урочистості.

Щоб простежити взаємодоповнення значеннями протилежних родових граем, під час аналізу порівнянь варто звертати увагу на всі компоненти простого чи комбінованого тропа. Наприклад, у реченні *Розглядаєш мою думку мов камінчик в калейдоскопі* (В. Неборак), на перший погляд, здається, що лексема *камінчик* доповнює лексему *думка* семою ‘гострий’, проте порівняльна конструкція *мов камінчик в калейдоскопі* надає слову *думка* відтінку недосяжності.

Заслуговує на увагу порівняння різних родових граем, що мають антонімічні значення. Такий принцип лежить в основі оксюмору (поєднання слів із протилежним або взаємовиключним значенням). Наприклад, у реченні *А в потойбіччі – тиша, як виття* (В. Неборак) *тиша* означає «стан, коли де-небудь немає звуків, шуму» [14, с. 135], а *виття* – «дію за значенням вити» [14, с. 521], де *вити* – «видавати протяжні, високі та жалібні звуки» [14, с. 521]. Такі порівняння наповнюють лексему з локативною семантикою *потойбіччя* відтінком хаотичності, незрозумілості і, відповідно, невідомості.

Саме в порівнянні як процесі відбувається рух думки «від предмета до предмета». У мові розташовані поряд ті реалії, які в дійсності є віддаленими, і лише в художньому тексті, у сприйнятті письменника, а отже й читача, вони можуть бути в єдиному семантичному просторі, породжуючи нові значення. Семантика порівнянь, типи їх уведення в поетичні тексти засвідчують особливості індивідуального мовомислення поетів, можливості використання загальномовних асоціативних зв’язків для оновлення художніх образів, урізноманітнення текстів. Специфіка сучасної поетичної мови полягає в актуалізації деяких тематичних груп лексики в структурі порівнянь, а також у розбудові лінійно-динамічних структур.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у ході дослідження порівнянь виявлено, що іменники різних родів, функціуючи в ролі суб’єкта й об’єкта порівняння, інтенсивно доповнюють один одного характерними семантичними ознаками, що робить цей художній троп виразнішим. Як засвідчив

досліджуваний матеріал, порівняльні конструкції, у складі яких є іменники різних граматичних родів, нічим не обмежені у своєму творенні, навпаки, такі конструкції виразніше змальовують образ, замислений автором. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні порівняльних конструкцій з іменником в орудному відмінку, у визначенні ступеня злиття компонентів (сем) порівнюваних іменників різних граматичних родів.

Список використаної літератури

1. Виноградов В. В. Избранные труды. Поэтика русской литературы / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1976. – 512 с.
2. Голоюх Л. В. Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української історичної прози): дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова» / Л. В. Голоюх; НАН України; Ін-т укр. мови. – К., 1996. – 225 с.
3. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури / С. Я. Єрмоленко. – К. : Ін-т укр. мови НАН України, 2009. – 352 с.
4. Мацько Л. І. Стилістика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
5. Мойсієнко А. К. Слово в системі Шевченкового тексту: поетика, декодування: монографія / А. К. Мойсієнко. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2013. – 255 с.
6. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови: монографія / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.
7. Маковецька-Гудзь Ю. А. Семантико-граматичні моделі художніх порівнянь (на матеріалі української поетичної мови 70–90 років ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ю. А. Маковецька-Гудзь; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 18 с.
8. Прокопчук Л. В. Асоціативні порівняння в мовотворчості М. Стельмаха / Л. В. Прокопчук // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – 2013. – Вип. 1. – С. 102–105.
9. Шаповалова Н. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. П. Шаповалова; Дніпропетр. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1998. – 16 с.
10. Мацько Л. І. Порівняння / Л. І. Мацько // Українська мова. Енциклопедія. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 528–529.
11. Калашник В. С. Особливості слововживання в поетичній мові: навч. посіб. / В. С. Калашник – Харків: ХДУ, 1985. – 68 с.
12. Бандура О. М. Мова художнього твору / О. М. Бандура. – К. : Дніпро, 1964. – 121 с.
13. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К. : СИЭНТО, 1993. – 192 с.
14. Словник української мови: в одинадцяти томах. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
15. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша: монографія / А. К. Мойсієнко. – К. : Сталь, 2006. – 304 с.

References

1. Vinogradov, V. V. (1976). *Selected works. Poetics of the Russian literature*. Moscow: Nauka (in Russ.)
2. Holoiuh L. V. (1996). *Comparison as the structure and stylistic component of the literary text (as exemplified in modern Ukrainian historical prose)*: Synopsis of the dissertation for a candidate degree in philology: 10.02.01 «Ukrainian language». Kyiv (in Ukr.)
3. Yermolenko S. Ya. (2009). *Linguistic-aesthetic signs of the Ukrainian culture*. Kyiv: Institute of the Ukrainian language; NAS of Ukraine (in Ukr.)
4. Matsko L. I., Sidorenko A. M., Matsko O. M. (2003). *Stylistics of the Ukrainian language: textbook*. Kyiv: Higher school (in Ukr.)
5. Moysiienko A. K. (2013). *Word in the system of Shevchenko text: poetics, decoding*: monograph. Kyiv: PPC «Kyiv. University» (in Ukr.)
6. Chabanenko V. A. (2002). *Stylistics of expressive means of the Ukrainian language*: monograph. Zaporozhye: ZSU (in Ukr.)
7. Makovetska-Hudz Yu. A. (2010). *Semantic and grammatical models of artistic comparisons (as exemplified in Ukrainian poetic language in the 70–90-s of XX century)*: Synopsis of the dissertation for a candidate degree in philology: 10.02.01 «Ukrainian language». Kyiv (in Ukr.)
8. Prokopchuk L. V. (2013). Associative comparison in linguistic work of M. Stelmakh. *International bulletin: Culturology. Philology. Musicology (Mizhnarodnyi visnyk: Kulturolohiia. Filolohiia. Muzykoznavstvo)*, 1, 102–105. (in Ukr.)

9. Shapovalova N. P. (1998). *Functional-semantic status of comparative constructions in the modern Ukrainian language*: Synopsis of the dissertation for a candidate degree in philology : 10.02.01 «Ukrainian language». Dnepropetrovsk (in Ukr.)
10. Matsko L. I. (2007). Comparison. *Ukrainian language. Encyclopedia*. Kyiv : Publishing house «Ukrainian encyclopedia» named after M. P. Bazhan, 528–529 (in Ukr.)
11. Kalashnyk V. S. (1985). *Peculiarities of linguistic usage in the poetic language*: study guide. Kharkov : KhSU (in Ukr.)
12. Bandura A. M. (1964). *Language of literary work*. Kyiv : Dnipro (in Ukr.)
13. Potebnya A. A. (1993). *Thought and language*. Kyiv : CIENTO (in Russ.)
14. *Dictionary of the Ukrainian language: in eleven volumes (1970–1980)*. Kyiv : Science thought (in Ukr.)
15. Moysiienko A. K. (2006). *Word in a perceptual system of the poetic text. Decoding of Shevchenko's verse*: monograph. Kyiv : Steel (in Ukr.)

TEREKHOVSKA Liubov Mykolayivna,

master of vocational training of Kyiv higher vocational school of construction and design

e-mail: luba_83@ukr.net

THE RATIO OF GENERIC GRAMMEMES IN THE COMPOSITION OF THE COMPARISON (AS EXEMPLIFIED IN POSTMODERN POETRY)

Abstract. Introduction. *Comparison is an artistic trope, which lies in determination of the internal and external relations between objects and phenomena. Comparison of nouns of different grammatical genders has its specificity in poetry, because in the rhythmical-intonational construction of the verse it is effectually to compare the words where grammemes of opposite genders are used as the subject and the object serve, and to provide them with the required value – it is one of the indicators of professional skill of the poet and the method aesthetization of the work.*

The purpose of this article is to analyze the mechanism of creation of comparative constructions with nouns of different grammatical genders and in determining the ways of their semantic realization in the poetic text.

Methods. *To achieve this purpose the following research methods are involved: comparative, structural, method of modeling, componential analysis, linguistic descriptions of linguistic facts and context-lexicographic method.*

Results. *As exemplified in poetic works of the representatives of the postmodern trend the comparison, in which nouns are used as different grammatical genders the subject and object, is selected. The comparative gender constructions with different groups of dictionary have been analyzed, it is proved that the similarity of nouns of different genders arises based on the coincidence of one or more semes. The most significant feature was highlighted through the comparison with a compared word to which it is distinct. It is found that in postmodern poetry the author's choice of a combined seme may be unexpected, original, in that connection the object and the subject of comparison do not only complement each other with qualitative characteristics, but also give the affective evaluation. It is found that figurative comparisons sometimes emphasize the unusual sign, ignoring the other that change the lexical meaning of the word. The comparative structures with the verbal stem are dedicated, their structure is characterized.*

Originality. *The originality of scientific research lies in the allocation of compared words where the subject and object are nouns of different grammatical genders, the combined seme, which the author actualizes through comparison and identification of the word meaning change by introducing it in the poetic context.*

Conclusion. *It is concluded that comparative constructions with nouns of different grammatical genders take the significant place in the poetry of postmodernism. The difference in gender do not make an obstacle to the originality of forming a trope. Heterogeneous grammemes complement each other in unexpected meanings (the two-way impact: not only the subject affects the object, and vice versa). The trope, which involves nouns of different grammatical genders, draws clearly the image of the author intended.*

Key words: *comparison; trope; comparison object; comparison subject; gender grammeme; conjunctive comparative constructions; conjunctionless comparative constructions; postmodern poetry.*

Надійшла до редакції 12.09.17
Прийнято до друку 18.10.17